

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
دانشگاه سیستان و بلوچستان
سال اول- شماره اول - اسفند ۱۳۸۳

مقایسه تاثیر روشهای تدریس سخنرانی، بحث گروهی و ایفای نقش بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدفهای ارزشی درس دینی سال اول راهنمایی تحصیلی

دکتر یحیی کاظمی* و دکتر محمود سعیدی رضوانی**

چکیده

در این پژوهش محقق به دنبال یافتن روشی برتر برای تدریس ارزش ها بوده است و همچنین تاثیر یادگیری اجتماعی و نقش الگوها را بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به معلم شان مورد بررسی قرار می دهد. این تحقیق در واقع به دنبال بررسی این فرضیه ها می باشد: ۱- بین روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی و تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی سال اول دوره راهنمایی تفاوت معناداری وجود دارد. ۲- بین روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی و تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به معلم شان تفاوت معنی داری وجود دارد.

برای انجام این تحقیق از روش نیمه تجربی و طرح چهار گروهی سالمون همراه با نمونه گیری خوشه ای استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق را دانش آموزان سال اول دوره راهنمایی منطقه ۷ آموزش و پرورش تهران (مدارس دولتی) تشکیل می دهند و ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه نگرش سنج محقق ساخته، با مقیاس

*- استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان

** - استادیار دانشگاه فردوسی مشهد

لیکرت بود که به منظور سنجش نگرش دانش آموزان نسبت به "هدفهای ارزشی"، کتاب دینی سال اول راهنمایی و معلم همان سال تهیه شده است و از تحلیل واریانس دو طرفه و آزمون توکی و آزمون t جهت انجام محاسبات و تحلیل آماری استفاده شده است.

نتایج تحقیق نشان داد که تفاوت معنی داری بین روش های تدریس "سخنرانی"، "ایفای نقش" و "بحث گروهی" در زمینه تاثیر بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی وجود دارد. همچنین نتایج حاکی از برتری روش تدریس "بحث گروهی" نسبت به دو روش تدریس دیگر بود. علاوه بر این نتایج، تاثیر جنسیت بر تغییر نگرشها را نشان می دهد که در این زمینه دختران بیش از پسران در خصوص هدف های ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی تغییر نگرش داشته اند. همچنین نتایج نشان می دهد که روش تدریس بحث گروهی نسبت به سایر روش های تدریس از کارآمدتر است و جنسیت روی تغییر نگرش نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی سال اول راهنمایی تاثیر دارد. در واقع دختران بیش از پسران این تغییر نگرش را نشان دادند.

واژه های کلیدی: روشهای تدریس، بحث گروهی، سخنرانی، ایفای نقش، نگرش و ارزش

مقدمه

بهبود کیفیت آموزش و پرورش علاوه بر اینکه وابسته به اهداف و محتوای آن می باشد، تحت تاثیر روش های وصول به آن اهداف و محتوا قرار دارد. بررسی تاثیر روش ها در بعضی از زمینه های آموزش و پرورش نسبت به زمینه های دیگر پیچیده تر و دشوارتر است که بررسی تاثیر روش های تدریس بر یادگیری ارزشها و تغییر نگرشها از این جمله است.

با توجه به اینکه در متون مربوط به روش تدریس، از روش "بحث گروهی" به عنوان روشی مناسب برای آموزش اهداف عاطفی و از جمله آموزش ارزشها و نگرشها شده است (جویس، ویل، و شاورز؛^۱ کاظمی ۱۳۷۴؛ سعیدی، ۱۳۷۳ و لیزلی ماتکزنیسکی^۲ ۱۹۹۵). و در تبیین روش ایفای نقش نیز آن را مناسب برای تغییر نگرشها (مک دانلد^۳، ۱۳۷۷) و راه سریعتری برای آموزش رفتارهای پیچیده (گلاور و برنینگ^۴، ۱۳۷۵) مطرح کرده اند و از آنجایی که در وضعیت فعلی، دبیران دینی روش های سخنرانی را بیشتر از سایر روش ها مورد استفاده

¹ - Joyce, Weil & Showers

² -Lesley & Matczynski

³ -Mc Donald

⁴ -Kelaver & Berning

قرار می دهند (آریایی نژاد، ۱۳۷۷) و این که درس دینی برای دانش آموزان جذابیت زیادی نداشته است (سادئی، ۱۳۷۷). این سوالات برای محقق مطرح شده است که آیا روش های تدریس مختلف، تاثیر متفاوتی بر نگرش دانش آموزان نسبت به ارزشها، دارند؟ اگر این گونه است چه روش هایی در ایجاد نگرش مثبت نسبت به اهداف ارزشی موفق تر هستند؟ برای ورود به عرصه نظری این پژوهش لازم است از چند بعد به موضوع پرداخته شود. ابتدا راجع به روش های تدریس و تحقیقات مربوط به آن و سپس ارزشها و نحوه سنجش آنها و رابطه آنها با نگرش ها، مطالبی به اختصار ارائه می شود.

کلارک^۵ (۱۹۷۰) تدریس را فعالیتی می داند که جهت ایجاد تغییر در رفتار یادگیرنده طراحی و اجرا می شود (رحال زاده، ۱۳۷۵). لیزلی و ماتزینسکی (۱۹۸۶) چهار دسته آموزش را مطرح می کنند: الگوهایی که استدلال کردن را تقویت می کند؛ الگوهایی که مهارت دوباره سازمان دادن را تقویت می کنند؛ الگوهایی که مهارت های یاد آوری را تقویت می کنند و الگوهایی که مهارت هایی ارتباطی را تقویت می کنند (لیزلی و ماتزینسکی، ۱۹۹۷).

در دسته بندی دیگر، روش های تدریس به دو دسته نمایشی و اکتشافی تقسیم می شوند (سیف، ۱۳۶۸ و کاظمی، ۱۳۷۴). روش های نمایشی شامل سخنرانی، آموزش مفاهیم، کتابخوانی، آموزش برنامه ای و تقویت حافظه و روش های اکتشافی شامل کشف مسئله، حل مسئله، اکتشافی هدایت شده، پرسش و پاسخ، و بحث گروهی می باشند (کاظمی، ۱۳۷۴).

نگارنده از بین روش های مختلف دو روش تدریس بحث گروهی و ایفای نقش که انتظار می رفت بیش از روشهای دیگر در تغییر نگرش نسبت به ارزشها موثر باشند را با روش سخنرانی که بیشتر از دیگر روشها، مورد استفاده دبیران قرار می گیرد، مقایسه کرده است. در ابتدا، هر یک از این سه روش تدریس به طور مختصر توصیف می شوند.

روش سخنرانی: در این روش که طبق تحقیق آریایی نژاد (۱۳۷۷) و سادئی (۱۳۷۷) در تهران و اراک، بیشتر از روشهای دیگر توسط دبیران دینی مورد استفاده قرار می گیرد، معلم سعی می کند به توضیح شفاهی مطالب پردازد و گاه با به کار گیری فنون جهت بهبود کیفیت آن و گاه بدون چنین فئونی به سخنرانی می پردازد. مراحل روش سخنرانی عبارتند از: مرحله اول)

⁵ - Clark

ارائه مقدماتی چون ایجاد انگیزه، ارائه ساخت و پیش سازمان دهنده. مرحله دوم) ارائه متن سخنرانی با استفاده از فنونی چون درگیر کردن شنوندگان، استفاده از امکانات و تجهیزات سمعی بصری. مرحله سوم) جمع بندی و نتیجه گیری. مک لیش، مک کی چی، و برد^۶ (۱۹۶۸) در کار آمد بودن روش سخنرانی در زمینه تغییر نگرش، تردید کرده اند (براون، ۱۳۷۳) و مک لیش آنرا در بعضی از هدفهای آموزشی مثبت و کارآمد می داند (گانیه، بریگز و ویگر^۷، ۱۳۷۴). دوربین و تاوجیا در یک آزمایش به این نتیجه رسیدند که روش سخنرانی در همان حدود روشهای دیگر (به ویژه روش بحث گروهی)، بلکه بیشتر موثر و نافذ است. اما در تحقیقی که توسط دانا کلیسوریس^۸ در مقایسه اثر سخنرانی با روش بحث گروهی انجام گرفت نشان داد که در مرحله عمل به آموخته ها، در زمینه انجام توصیه های بهداشتی، روش بحث گروهی موثر تر بوده است (ثریا، ۱۳۷۷). همچنین در تحقیقی که در سال ۱۹۹۴ انجام شده است تدریس تعاملی مبتنی بر نظریه بحث و گفتگو را در افزایش یادگیری اخلاقی و شناختی نسبت به روش سخنرانی، موثر تر یافته است (سادائی، ۱۳۷۷).

روش بحث گروهی: با توجه به یافته های روانشناسی اجتماعی که گفتن موجب باورکردن است، با وارد شدن و درگیر شدن افراد در یک زمینه، تعهد آنها نسبت به آن افزایش می یابد (ارونسون، ۱۳۶۶). روش بحث گروهی برای رسیدن به اهداف عاطفی و اهداف مربوط به عملکرد، می تواند کار آمد باشد. از آنجایی که در نگرش ها جزء عاطفی و رفتاری علاوه بر جزء شناختی وجود دارد، این روش می تواند در تغییر نگرش ها نیز کار آمد باشد. با توجه به تعریفی که از ارزشها ارائه خواهد شد، این روش می تواند برای یادگیری "نگرشهای مثبت" (ارزشهای اخلاقی) نیز موثر باشد.

مراحل روش تدریس بحث گروهی عبارتند از: مرحله اول؛ ارائه مقدماتی چون ایجاد انگیزه، ارائه ساخت و پیش سازمان دهنده (همچنین در صورت امکان تعیین ناظر، منشی و مدیر). مرحله دوم؛ شروع بحث؛ در این مرحله معلم مسأله ای مبهم یا روشن طرح می کند و به دانش آموزان فرصت می دهد تا روی آن فکر کنند و به آنها اعلام می کند که اولین پاسخ دهنده

⁶ - Meclish, Mckeachie & Beard

⁷ - Ganae

⁸ - Dana Clisourelis

را خودش انتخاب خواهد کرد و پس از آن، افراد دیگر می توانند داوطلبانه پاسخ دهند. مرحله سوم) هدایت بحث؛ بهتر است معلم مدت صحبت کردن هر کس را محدود کند و وقتی بحث در بن بست قرار گرفت، با ارائه اشاره، به یادگیرندگان کمک کند و جلو انحراف بحث را بگیرند. مرحله چهارم جمع بندی؛ در نهایت معلم سعی می کند نتایج بحث را مطرح کند.

گال و گال^۹ (۱۹۷۶) سه نوع هدف، تسلط بر موضوع، تشکیل نگرش و حل مساله را برای آموزش از طریق روش بحث گروهی مناسب تشخیص داده اند (گانیه، بریگز و ویگر، ۱۳۷۴). بتی باند^{۱۰} (۱۹۵۵) در مقایسه روش بحث گروهی با روشهای متداول، شرکت در بحث گروهی را دارای اثری به مراتب بیشتر از گوش کردن به سخنرانی دانست. تحقیق هان^{۱۱} و همکاران نیز حاکی از برتری روش تدریس بحث گروهی، در تدریس ارزشهای انسانی، و رشد خود آگاهی و حفظ گرایشهای همدردی و مراقبت، بوده است (هان و دیگران، ۱۹۹۱).

روش تدریس ایفای نقش: از آنجایی که روش تدریس ایفای نقش هم شرایط روش بحث گروهی را با خود دارد و هم یادگیری از طریق مشاهده رفتار را ایجاد می کند، این فرض را تقویت می کند که در یادگیری رفتارهای اجتماعی، کارآمدتر از روشهای دیگر باشد. بندورا (۱۹۸۶) می گوید، "معمولا راههای سریعتری برای آموزش رفتارهای پیچیده وجود دارد ... مشاهده و تقلید فرآیندی را تشکیل می دهند که اکثر یادگیریهای اجتماعی، از طریق آن انجام می پذیرد" (گلاور و برونینگ، ۱۳۷۵).

مراحل روش تدریس ایفای نقش: مرحله اول) ارائه مقدماتی چون ایجاد انگیزه ساخت، پیش سازمان دهنده یا تعیین موضوع، گزینش بازیگران مناسب با موضوع و اعلام نقش هر یک از بازیگران به آنها. مرحله دوم) اجرای نمایش، بازیگرها آزادانه نقش خود را اجرا می کنند. مرحله سوم) بحث و ارزشیابی، معلم موضوع یا سوال نخست را دوباره مطرح می کند و جریانی شبیه آنچه در مراحل روش تدریس بحث گروهی گفته شد، در این مرحله اتفاق می افتند. یعنی همه دانش آموزان روی سوال فکر می کنند و معلم اولین نفر را انتخاب می کند و ...

⁹ - Gall & Gall

¹⁰ - Betty Bonnet

¹¹ - Hahn

. . مرحله چهارم) اجرای مجدد، بر اساس دیدگاههای جدید مطرح شده در بحث ، نمایش با تغییر نقشها یا تغییر بازیگرها ، تکرار می شود تا الگوی مناسب به نمایش درآید. از ویژگی های ممتاز روش ایفای نقش این است که تماشاگران با عملیات نمایشی و بازیگران ارتباط عاطفی برقرار می کنند(صفوی ، ۱۳۶۹).

دانش آموزان با نمایش دادن موقعیت های دارای مساله و سپس بحث درباره آن نمایش، مسایل مربوط به روابط انسانی را کشف می کنند . آنها می توانند احساسات ، نگرش ها، ارزشها و راهبردهای حل مساله را کشف کنند(جویس، ویل، وشاورز ، ۱۳۷۱). ایفای نقش شیوه ای است که برای ایجاد تغییر در نگرش ها مورد استفاده قرار گرفته است(مک دانلد، ۱۳۶۶) و سرانجام اینکه ایفای نقش می تواند در توانا ساختن دانش آموزان برای کشف مسایل ارتباطی انسانها، موثر باشد (داونینگ^{۱۲}، ۱۹۹۴). تجزیه و تحلیل اطلاعات رسیده از ۲۶ مطالعه نشان می دهد که ایفای نقش در تدریس ضد نژاد پرستی به طور معنی داری تعصبات نژادی را کاهش می دهد (مک گریگور^{۱۳}، ۱۹۹۳).

ارزشها "ایده هایی هستند که به آنها احترام قایل هستیم" (گریس^{۱۴}، ۱۹۸۱). ارزشها را به دو دسته زیبایی شناسی^{۱۵} و اخلاق^{۱۶} تقسیم می کنند. ارزشهای اخلاقی "جنبه دستوری" دارند و آنها را "ایده هایی که به آنها احترام قایلیم و رفتار ما را هدایت می کنند" تعریف کرد. همچنین ارزشها را "مجموعه ترجیح هایی که یک نفر باید انجام دهد"، تعریف می کنند (موریس و پای^{۱۷}، ۱۹۷۶، ص ۲۰۶، ملک دانلد، ۱۳۶۶، ص ۱۸۸) و اگر ترجیح "نامی است که به یک نگرش مساعد و مطلوب نهاده شده است" (اسمیت، ۱۳۷۰، ص ۲۰۰) بنا بر این، ارزشهای اخلاقی "مجموعه نگرشهای مساعد و مطلوب" هستند. به عبارت دیگر، نگرش ها می توانند جنبه مثبت یا منفی داشته باشند که جنبه مثبت (مساعد و مطلوب) نگرش ها، همان ارزشهای اخلاقی هستند. پس با سنجش نگرش ها ، ارزشهای اخلاقی نیز سنجیده می شوند .

¹² - Downing

¹³ - McGregor, Josette

¹⁴ - Arnold A. GRIESE

¹⁵ -Aesthetics

¹⁶ - Ethics

¹⁷ - Morris & Pai

مایو و اولسون^{۱۸} (۱۹۹۵) در تحقیقی در زمینه عملکرد نگرش، همبستگی نگرش ارزش را معنی دار یافتند. صفات شخصیتی و نگرش ها، خصوصیات نهفته ای هستند که تنها از طریق نشانه های بیرونی می توان آنها را استنباط کرد. مهمترین این نشانه ها، رفتار کلامی و غیر کلامی فرد در زمینه ای که رفتار در آن رخ می دهد، می باشد (آیزن، ۱۳۷۴).

از طرف دیگر، نگرش ها را دارای سه جزء می دانند: جزء شناختی، جزء عاطفی و جزء رفتاری (احدیان و آقازاده، ۱۳۷۸). تغییر دادن نگرشها به دلیل وجود جزء عاطفی و ارزیابی کننده در آن، کار نسبتاً دشواری است (ارونسون، ۱۳۶۶). پس روش تدریس مناسب برای تغییر نگرش ها و ارزشها، علاوه بر بعد شناختی، باید بعد عاطفی و رفتاری را نیز تحت تاثیر قرار دهد.

هدف از این پژوهش بررسی تفاوت های تاثیر روش های تدریس مختلف، بر نگرش دانش آموزان نسبت به هدفهای ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی بوده است و فرضیه های تحقیق عبارتند از: ۱) تفاوت معنی داری بین روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی در زمینه تاثیر بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدفهای ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی وجود دارد. ۲) تفاوت معنی داری بین دختران و پسران در زمینه تاثیر روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی بر تغییر نگرش آنها نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی وجود دارد.

روش

در این پژوهش از روش تحقیق نیمه تجربی با طرح توسعه یافته ای از "طرح دو گروهی ناهمسان با پیش آزمون و پس آزمون و کنترل"^{۱۹} مورد استفاده قرار گرفته است. (سرمد و همکاران، ۱۳۷۷). دلیل استفاده از این روش افزایش اعتبار درونی و بیرونی پژوهش بوده است و مشکل عدم انتخاب تصادفی آزمودنی ها نیز با افزایش نسبی حجم نمونه، نسبتاً برطرف شده است. در این پژوهش از نیمی از آزمودنیها (۶ کلاس دختران و ۶ کلاس پسران) پیش آزمون به عمل آمد. بعد از اجرای عمل آزمایشی از ۲۴ کلاس (۱۲ کلاس دختران و ۱۲ کلاس پسران) پس آزمون به عمل می آمد. هر معلم از معلمان درس دینی در دو کلاس هم پایه و نسبتاً مشابه

¹⁸ -Maio & Olson

¹⁹ -Non-equivalent pretest-posttest control group design

یک مدرسه، یک موضوع درسی، را به دو روش متفاوت، تدریس می کرد به این طریق سعی شد تاثیر ویژگی های معلم و کیفیت تدریس او در دو کلاس یکسان شود. برای این که معلمان خود را ناگزیر ببینند از روش های مورد نظر استفاده کنند، مشاهده گرانی در همه ی کلاسها و در تمام جلسه های تدریس، به روشهای مختلف، حضور داشتند و به ثبت میزان پایبندی معلم به روش مورد نظر می پرداختند.

کلیه دانش آموزان سال اول دوره راهنمایی منطقه ۷ آموزش و پرورش شهر تهران که در مدارس دولتی تحصیل می کردند جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می دادند که تعداد آنها ۳۶۰۰ نفر بوده است. نمونه شامل ۲۴ کلاس بود که ۱۲ کلاس آن دختران و ۱۲ کلاس دیگر پسران بودند. تعداد دختران ۳۸۴ نفر و تعداد پسران ۳۲۴ نفر بود.

نمونه گیری به روش قضاوتی (هدفمند) و با "جایگزینی تصادفی" (دلاور، ۱۳۷۴، ص ۱۲۳) انجام گرفت. به این صورت که از بین معلمان دینی سال اول راهنمایی - که دارای مدرک فوق دیپلم دینی عربی بودند و هر کدام در دو کلاس یک مدرسه درس دینی اول راهنمایی را تدریس می کردند - ۱۲ نفر (۶ مرد و ۶ زن) به طور تصادفی انتخاب شدند و به هر معلم "دو روش تدریس" آموزش داده شد تا هر روش را در یک کلاس خود به کار گیرد.

ابزار جمع آوری اطلاعات: از پرسشنامه نگرش سنج پاسخ بسته با مقیاس طیف لیکرت، پنج گزینه ای - از "خیلی کم" تا "خیلی زیاد" - به منظور سنجش نگرش دانش آموزان نسبت به ۶ هدف ارزشی مطرح شده در درسهای ۱۲ تا ۱۵ کتاب دینی سال اول راهنمایی، با ۶ مولفه استفاده شد. برای سنجش اعتبار پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که "در ۶ هدف ارزشی" ضریبهای بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۵ به دست آمد.

جدول ۱: تعداد آیتمها و ضریب همابستگی درونی هر یک از

مولفه های پرسشنامه ی نگرش سنج

ضریب آلفای کرونباخ	تعداد آیتمها	هدفهای ارزشی
۰/۹۵	۱۸	جلب رضایت مادر
۰/۸۸	۶	تاثیر رضایت مادر بر راحتی مرگ
۰/۸۶	۱۴	پایبندی به قانون
۰/۸۸	۱۱	ارزشمند دانستن کار
۰/۷۴	۸	قباحت گدایی
۰/۸۶	۹	صمیمیت و برادری با مسلمانان

برای بررسی روایی محتوا و صوری پرسشنامه از چندین متخصص، کمک گرفته شد. "هدفهای ارزشی" یا مولفه های پرسشنامه ی نگرش سنج عبارت بودند از: جلب رضایت مادر، پایبندی به قانون، ارزشمند دانستن کار و کار کردن، قباحت گدایی، صمیمیت و برادری با مسلمانان. علاوه بر این پرسشنامه، پرسشنامه دیگری برای ثبت مشاهدات مشاهده گران تهیه شد تا میزان پایبندی معلم به تدریس به روش مورد نظر محقق، ثبت شود و نیز معلمان خود را ناگزیر ببینند از روش های مورد نظر استفاده کنند.

از آنجائیکه گروههای مورد مقایسه بیش از دو گروه بودند و متغیرهای تعدیل کننده ای چون جنسیت نیز مورد مطالعه قرار گرفتند، از تحلیل واریانس دو طرفه استفاده شد. زمانی که تاثیر معلم بر نگرش مشخص شد، از آزمون t گروههای مستقل - برای مقایسه بین دو روش تدریس مورد استفاده توسط یک معلم - استفاده شد.

نتایج تحقیق

فرضیه ۱) تفاوت معنی داری بین روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی در زمینه تاثیر بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی وجود دارد. جدول ذیل شاخص های آماری این فرضیه را نشان می دهد.

جدول ۲: نتایج تحلیل واریانس دو طرفه مربوط به بررسی تاثیر روش های تدریس و تاثیر معلم بر نگرش دانش آموزان نسبت به "هدف های ارزشی" در پس آزمون

منبع پراکندگی	میزان پراکندگی	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
اثر معلم و روش	۱۳/۸	۱۴	۰/۹۸	۶/۵۹	** ۰/۰۰۰
اثر معلم	۱۳/۲۸	۱۱	۱/۲	۸/۰۷	** ۰/۰۰۰
اثر روش	۰/۵۶	۳	۰/۱۸	۱/۲۵	۰/۲۸۸
اثر تعامل بین روش و معلم	۳/۶۶	۱۱	۰/۳۳	۲/۲۳	* ۰/۰۱۲
اثر باقیمانده	۱۰۰/۴۵	۶۷۲	۰/۱۴		
کل	۱۱۷/۹۲	۶۹۷	۰/۱۶		

چنان که مشاهده می شود در پس آزمون "اثر معلم" (تفاوت ۱۲ معلم) در سطح $p \leq 0/000$ معنی دار است، اما "اثر روش" (تفاوت ۳ روش تدریس) معنی دار نیست. بنابراین، لازم است با مطالعه ی "اثر معلم، به مقایسه ی تاثیر این روشهای تدریس پرداخته شود.

در این پژوهش برای مطالعه ی تاثیر ویژگی های معلم، بر نگرش دانش آموزان، هر معلم در دو کلاس تقریباً مشابه، موضوع درسی واحدی را به دو روش تدریس متفاوت پیشنهاد شده توسط محققان تدریس می کرد. با مطالعه ی "اثر معلم" از طریق مقایسه دو روش به کار گرفته شده توسط هر یک از معلمان، t محاسبه شده تفاوت معنی داری را بین روشهای تدریس مختلف در زمینه تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به هدف های ارزشی، نشان می دهد. در جدول های شماره ۳، ۴، ۵ و نتایج بعضی از مقایسه ها ارائه شده است و به دلیل گستردگی مقایسه ها، از آوردن سایر مقایسه های انجام شده، در این مقاله، صرف نظر شده است.

الف) تفاوت روش تدریس ایفای نقش و روش تدریس سخنرانی

جدول ۳: میانگین نگرش دانش آموزان در کلاس مربوط به معلم شماره ۱، با دو روش ایفای

نقش و سخنرانی در پس آزمون

متغیرها روشها	قانونمندی	رضایت مادر	برادر دانستن مسلمانان	قباحت گدایی	ارزشمندی کار	کل هدفهای ارزشی
ایفای نقش	۳/۸۶	۴/۶۹	۴/۰۸	۳/۴۲	۴/۲۵	۴/۱۴
سخنرانی	۳/۷۶	۴/۷۷	۴/۱۱	۳/۲۸	۴/۱۸	۴/۱۰

هیچ کدام از این تفاوتها معنی دار نبوده است، هر چند میانگین کلاس مربوط به روش تدریس ایفای نقش اندکی بالاتر می باشد. سایر مقایسه های مربوط به این دو روش در کلاسهای درس دو معلم دیگر نیز، تفاوت معنی داری را نشان نداده است.

(ب) تفاوت روش تدریس بحث گروهی و روش تدریس سخنرانی:

جدول ۴: نتایج آزمون t مربوط به مقایسه روش های تدریس سخنرانی و بحث گروهی

بر نگرش دانش آموزان دو کلاس مربوط به معلم شماره ۳، در پس آزمون

متغیرها	شاخصهای آماری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	سطح معنی داری
قانونمندی	روش سخنرانی	۲۸	۳/۵	۰/۳۹	-۳/۳۲	۰/۰۰۲
	روش بحث گروهی	۳۲	۳/۸۷	۰/۴		
ارزشمندی کار	روش سخنرانی	۲۸	۴/۱۳	۰/۴۹	-۲/۱۴	۰/۰۳۸
	روش بحث گروهی	۳۲	۴/۳۷	۰/۳۱		
رضایت مادر	روش سخنرانی	۲۸	۴/۱۴	۰/۵۸	-۲/۴۳	۰/۰۲
	روش بحث گروهی	۳۲	۴/۴۵	۰/۳۵		
کل هدفهای ارزشی	روش سخنرانی	۲۸	۳/۹۹	۰/۳۵	-۲/۶۷	۰/۰۱
	روش بحث گروهی	۳۲	۴/۲	۰/۲۸		

چنانکه مشاهده می شود، تفاوت میانگین های نگرش دانش آموزان نسبت به هدف های ارزشی و سه هدف زیر مجموعه ی آن، در دو کلاس، دارای روش تدریس بحث گروهی و

روش تدریس سخنرانی - در سطوح $P \leq 0/002$ تا $P \leq 0/04$ معنی دار است که برتری باکلاس دارای روش تدریس بحث گروهی می باشد.

ج) تفاوت روش تدریس ایفای نقش و روش تدریس بحث گروهی:

جدول ۵: نتایج آزمون t مربوط به مقایسه روش های تدریس ایفای نقش و بحث گروهی بر نگرش دانش آموزان دو کلاس مربوط به معلم شماره ۱۰، در پس آزمون

سطح معنی داری	t	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	شاخصهای آماری	
					متغیرها	
0/001	-3/37	0/55	3,09	24	روش ایفای نقش	قیاحت گدایی
		0/73	3,7	31	روش بحث گروهی	
0/01	-3/53	0/46	3,84	24	روش ایفای نقش	ارزشمندی کار
		0/43	4,15	30	روش بحث گروهی	
0/007	-2/79	0/39	3,78	24	روش ایفای نقش	کل هدفهای ارزشی
		0/31	4,06	26	روش بحث گروهی	

چنان که مشاهده می شود، تنها در سه مورد تفاوت دو روش ایفای نقش و بحث گروهی در سطح $P \leq 0/01$ معنی دار است. در این تفاوتها، میانگین های کلاس مربوط به روش تدریس بحث گروهی برتر می باشند.

به همین ترتیب در دو کلاس مربوط به معلمهای شماره ۴، ۹، و ۱۲ که این دو روش ایفای نقش و بحث گروهی مقایسه می شد، تفاوتهای معنی داری بین این دو روش، با برتری روش بحث گروهی، مشاهده شد که برای رعایت اختصار از آوردن جدولهای مربوط به آنها خودداری می شود.

بنابراین در این سه روش تدریس، روش بحث گروهی در تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به اهداف ارزشی بیشتر موثر بوده است

فرضیه ۲) تفاوت معنی داری بین دختران و پسران در زمینه تاثیر روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی بر تغییر نگرش آنها نسبت به هدف های ارزشی کتاب دینی اول راهنمایی وجود دارد.

نتایج زیر نشان می دهد که جنسیت نیز باعث تفاوت معنی داری در زمینه ی تغییر نگرش ها نسبت به هدفهای ارزش شده است.

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس دو طرفه مربوط به بررسی تاثیر روش های تدریس و

جنسیت بر هدف های ارزشی

منبع پراکندگی	میزان پراکندگی	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
جنسیت و روش	۸/۳۴	۴	۲/۰۸	۱۳/۱۹	**۰/۰۰۰
اثر جنسیت	۷/۸۲	۱	۷/۸۲	۴۹/۴	**۰/۰۰۰
اثر روش	۰/۸۹	۳	۰/۲۹	۱/۸۸	۰/۱۳
اثر تعامل جنسیت و روش	۰/۴۴	۳	۰/۱۴	۰/۹۲	۰/۴۲
اثر باقیمانده	۱۰۹/۱۳	۶۹۰	۰/۱۵۸		
کل	۱۱۷/۹۲	۶۹۷	۰/۱۶۹		

چنان که در جدول ۵ مشاهده می شود اثر جنسیت بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به "هدف های ارزشی" کتاب دینی اول راهنمایی، در سطح $P \leq 0/000$ معنی دار می باشد. با توجه به میانگین تغییر نگرش ها، مشاهده می شود که در دختران بیش از پسران تغییر نگرش نسبت به اهداف ارزشی، ایجاد شده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج تجزیه و تحلیل اطلاعات فرضیه های تحقیق، تایید کرد که روش های تدریس سخنرانی، ایفای نقش و بحث گروهی، تاثیر متفاوتی بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به "هدف های ارزشی" به جای می گذارند. همچنین نتایج نشان می دهد که از بین روش های تدریس مورد مطالعه در این پژوهش، روش تدریس بحث گروهی در خصوص تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به "هدف های ارزشی" از دیگر روشها، کارآمدتر بوده است. این نتیجه با

نتایج تحقیقات بتی باند (۱۹۹۵) که با مقایسه کارآیی روش سخنرانی و روش بحث گروهی پرداخته است (ثریا ۱۳۷۷) و نتایج داناکلیسورلیس که با مقایسه روش بحث گروهی با روش دستوری انفرادی پرداخته است (همان منبع) و با تحقیق هان و همکاران (۱۹۹۱) که به مقایسه تاثیر روش بحث گروهی با روش سمینار و ... پرداخته است، همخوانی دارد.

برتری روش بحث گروهی بر روش ایفای نقش مورد انتظار محققین نبود زیرا روش ایفای نقش علاوه بر بهره مندی از امتیاز در یادگیری نگرش ها (جويس، ويل، و شاورز، ۱۳۷۱؛ مک دانلد، ۱۳۶۶؛ داوونینگ، ۱۹۹۴؛ و مک گریگور، ۱۹۹۳) که در پیشینه مطالعاتی به آن پرداخته شده است، روش بحث گروه را نیز در درون خود دارد و انتظار می رفت تاثیر روش تدریس ایفای نقش در آموزش ارزشها، برتر از روشهای دیگر باشد.

البته می توان احتمالات دیگر را نیز برای توجیه علت برتری روش بحث گروهی بر روش ایفای نقش، در نظر گرفت. ممکن است معلمان به دلیل سادگی بیشتر روش بحث گروهی نسبت به روش ایفای نقش، از عهده اجرای روش تدریس بحث گروهی، بهتر بر آمده اند. یا ممکن است در روش ایفای نقش عوامل حواس پرتی دانش آموزان و به حاشیه رانده شدن هدف اصلی در جریان اجرای نقش های مختلف، بیشتر بوده است.

همچنین نتایج این تحقیق نشان می دهد که دختران بیش از پسران پذیرای تغییر نگرش ها بودند که با مطالب ارائه شد، توسط ارونسون (۱۳۶۶) و هایدز (۱۳۷۷) در خصوص تاثیر پذیری بیشتر زنان نسبت به مردان، همخوانی دارد. با وجود این، محققین در جریان جمع آوری اطلاعات مشاهده کرده اند که پسران در جریان تدریس و تکمیل پرسشنامه، دقت کمتری نسبت به دختران داشتند و بیش از دختران به امور تفننی و جنبی (شیطنت) می پرداختند که ممکن است بخشی از تفاوت گزارش شده، در خصوص تاثیر پذیری کمتر پسران نسبت به دختران، ناشی از این عامل باشد.

منابع

۱. آریایی نژاد، محمود (۱۳۷۷). روشهای آموزش و ارزشیابی درس در مقطع راهنمایی مدارس تهران؛ پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم تربیتی. دانشگاه تربیت مدرس تهران.

۲. آیزن، اسپاک (۱۳۷۴). نگرشها، شخصیت و رفتار؛ ترجمه نجفی زند؛ تهران: نشر دانا.
۳. اسمیت، فیلیپ، جی (۱۳۷۰). فلسفه آموزش و پرورش، ترجمه بهشتی. تهران: انتشارات به نشر.
۴. ارونسون، الیوت (۱۳۶۶). روانشناسی اجتماعی؛ ترجمه فرهاد شکرکن. تهران: انتشارات رشد.
۵. براون، جورج (۱۳۷۳). تدریس خرد؛ تدریس مهارتهای تدریس در مقیاس کوچک. تهران: انتشارات مدرسه.
۶. ثریا، سید مهدی (۱۳۷۷). روش بحث و مذاکره. تهران: انتشارات رشد.
۷. جویس، ویل، و شاورز (۱۳۷۱) الگوهای تدریس. ترجمه بهرنگی. تهران: ناشر مترجم.
۸. دلاور، علی (۱۳۷۴). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: انتشارات رشد.
۹. رحال زاده، رضا (۱۳۷۵). روش شناسی تدریس؛ مطالعه ای درباره طراحی آموزشی. تهران: نشر ترمه.
۱۰. سادئی، علی (۱۳۷۷) مقایسه بین روش فعال و روش سنتی در تدریس دینی دوره متوسطه. پژوهش: پژوهشکده تعلیم و تربیت تهران.
۱۱. سیف، علی اکبر (۱۳۶۸). روانشناسی پرورشی. تهران: انتشارات آگاه.
۱۲. سعیدی رضوانی، محمود (۱۳۷۲) بررسی نظرات مولفان کتب دینی دوره متوسطه، دبیران دینی و دانش آموزان پایه چهارم دبیرستانهای شهر مشهد درباره میزان مطلوبیت محتوای کتب دینی چهارم متوسطه پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
۱۳. صفوی، امان ا... (۱۳۶۹). کلیات روشها و فنون تدریس. تهران: نشر معاصر.
۱۴. کاظمی، یحیی (۱۳۷۴) روشها و فنون تدریس. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۵. گانیه، بریگز و یگر (۱۳۷۴). اصول طراحی آموزشی. ترجمه علی آبادی. تهران: نشر دانا.
۱۶. گانیه، م. روبرت (۱۳۶۸). شرایط یادگیری ترجمه نجفی زند. تهران: انتشارات رشد.
۱۷. گلاور و برونینگ (۱۳۷۵). روانشناسی تربیتی، اصول و کاربرد آن. ترجمه خرازی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

۱۸. مک دانلد، فردریک (۱۳۶۶). روانشناسی تربیتی . ترجمه سرمد. تهران: انتشارات دانشگاه تهران .

19. Downing & Agnes(1994.) *A Critical Examination of Role-playing; Conference of Australian Teacher Education Association.*
20. Griese, Arnold A.(1981). *Your Philosophy of Education: What is it?*; Goodyear Publishing co.
21. Hahn, Croen, Kupfer, Levin(1991). A Method for Teaching Human Values in Clinical Clerkships Through Group Discussion; *Journal of Teaching and Learning- in Medicine*; Vol.3.
22. Laslay & Matczynski.(1997). *Strategies for Teaching in a Diverse Society*; Wads worth Publishing co.
23. McGregor, Josette(1993). Effectiveness of Role Playing and Antiracist Teaching in Reducing Student Prejudice; *Journal of Educational Research*, V.6.
24. Morris & Pai.(1976). *Philosophy and the American School*; Houghton Mifflin co.